

Kral Herod'un Eriha Sarayları

Jericho Palaces of King Herod

ÖZET

Eriha, MÖ 10.000'lere dayanan tarihi ile yer yüzündeki en eski yerleşim yerlerinden biri olup, Kudüs'e çok yakındır. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapan bu coğrafya, MÖ 63'te Roma İmparatorluğu idaresi ile tanışmıştır. Bölgenin idaresinde söz sahibi olan Hasmonean ailesi, Eriha bölgesinin sahip olduğu coğrafi ve fiziki şartlar sebebiyle saraylarını bu bölgeye inşa etmişlerdir. MÖ 37'de Roma İmparatorluğu tarafından Yahudiye kralı olarak görevlendirilen Kral Herod/Hirotodes, Kudüs ve çevresinde bir çok önemli mimari ve şehircilik projesini hayata geçirmiştir. Makalenin konusu olan Eriha Sarayları da Kral Herod'un Eriha bölgesine, kendinden önce Hasmoneanların saraylarını yaptırdıkları noktaya yaptırdığı ve üç saraydan oluşan saraylar kompleksinin adıdır. Kral Herod yöneticiliği boyunca yaptırdığı tüm eserlerde coğrafi ve topografik zorlukların üstesinden başarıyla gelebilmiş imzasını attığı her eserde çağının ilerisinde bir noktada yerini almıştır. Kral Herod tarafından yaptırılan Caesarea Maritima antik liman kenti, yapay olarak oluşturulmuş bir tepeye inşa ettirdiği Herodium, adeta bir uçurum üzerinde duran Masada Kale-Sarayı onun mimari ve mühendislik alanındaki başarılarının en güzel örneklerindedir. Kral Herod'un yaptırdığı saraylarda görmeye alışık olduğumuz bahçeler, yüzme havuzları ve Roma hamamları Eriha kışlık saraylarında da karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada; geleneksel unsurlar ve Roma tarzını sentezleyen Herod'un inşa ettirdiği Eriha Sarayları, bölgede yapılan kazı sonuçlarına dayanarak ele alınıp, mimarlık tarihi literatürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kral Herod, Eriha, Hasmoneanlar, Üçüncü Saray, Kışlık Saray

ABSTRACT

Jericho is one of the oldest settlements on earth with a history dating back to 10,000 BC. This geography, which has been home to many civilizations, met with the administration of the Roman Empire in 63 BC. The Hasmonean family, who had a say in the administration of the region, built their palaces in this region due to the geographical and physical conditions of the Jericho region. King Herod/Hirotodes, who was appointed as the king of Judea by the Roman Empire in 37 BC, implemented many important architectural and urban projects in Jerusalem and its surroundings. The Palaces of Jericho, which is the subject of the article, is the name of the palace complex consisting of three palaces that King Herod had built in the Jericho region, on the same spot where the Hasmoneans had their palaces built before him. King Herod managed to overcome geographical and topographical difficulties in all the works he had commissioned during his administration, and took its place at a point ahead of its time in every work he signed. The ancient harbour city of Caesarea Maritima built by King Herod, Herodium built on an artificially created hill, and Masada Fortress/Palace standing on a cliff are among the best examples of his architectural and engineering achievements. The gardens, swimming pools and Roman baths that we are accustomed to seeing in the palaces built by King Herod are also seen in the winter palaces of Jericho. In this study; It is aimed to contribute to the architectural history literature by considering the Jericho Palaces built by Herod, which synthesized traditional elements and Roman style, based on the results of excavations in the region.

Keywords: King Herod, Jericho, Hasmoneans, Third Palace, Winter Palace

GİRİŞ

Eriha, Kudüs'ün 10 km. doğusunda ve Ölü Deniz'in kuzey ucunda yer almaktadır. Dünyanın en eski şehirlerinden biri ve aynı zamanda deniz seviyesinin altında (258 metre) olması sebebiyle de yeryüzünün en alçak kentidir. Eriha şehri bölgede yetişen çok sayıda palmye ağacı sebebiyle İncil'de Palmyeler Şehri olarak anılmaktadır (http 1). Eriha şehrinin doğusunda "Nebo" Dağı, batısında ise "Central" Dağları bulunmaktadır. Bu dağlar şehrin üzerinde bir milden fazla yükseldikleri için doğal bir savunma oluştururlar. Ürdün Nehri, Ölü Deniz'e akan tek büyük su kaynağıdır ve Eriha, Ölü Deniz'in yaklaşık 10 mil kuzeyinde, nehrin ise sadece birkaç mil batısında bulunmaktadır. Şehrin uzun tarihi boyunca bu coğrafi stratejik avantajlar, onu önemli bir konuma yerleştirmiştir (http 2).

Uzun tarihi geçmişinde bir çok medeniyete ev sahipliği yapan Eriha bölgesinin Roma İmparatorluğu ile tanışması, MÖ 63'te Romalı general Pompeius'un Suriye'yi Pontuslu Mithridates'ten alması ve Kudüs'ü kuşatması ile başlamıştır. Bu sırada Yahudiye krallığı için savaşan iki Hasmonean'lı kardeşten biri olan Hyrcanus, Roma

Azize Gelir Çelebi¹

How to Cite This Article

Gelir Çelebi, A. (2023). "Kral Herod'un Eriha Sarayları", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(65):2964-2971. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70317>

Arrival: 27 April 2023

Published: 30 June 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doktora Öğrencisi., Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Tarihi ve Kuramı Bölümü, İstanbul, Türkiye

İmparatorluğu tarafından Yahudiye etnarki² olarak atandı. Daha sonra Julius Caesar, Antipater'i (Kral Herod/Hiroades'in babası) Yahudiye'nin³ ilk Roma Savcısı olarak atadı (Gleason 1, 2021).

MÖ 37 yılına gelindiğinde ise Kral Herod/Hiroades Yahudiye kralı olarak görevlendirildi. Kral Herod'un gençlik dönemi ile ilgili çok fazla şey bilinmemektedir. MÖ 47'de Celile valisi olarak görev yapmıştır. MÖ 37-4 yılları arasında ise Yahudiye kralı seçilmiştir (http 3). Herod'un ırkı ve dini, hayatıyla ilgili en tartışmalı konu olmuştur. Bu konuda çok fazla ve farklı yorum bulmak mümkündür. Tam bir Yahudi olduğu, Arap asıllı olduğu, babasının Yahudi annesinin ise Arap olduğu ve bu nedenle melez olduğu, zorla Yahudi yapıldıkları için Yahudi sayılmadığı, dinen bir Yahudi ırken ise Romalı olduğu ve daha da ileri gidilerek bir putperest dahi olabileceği bu yorumlar arasındadır (Akçin, 2019).

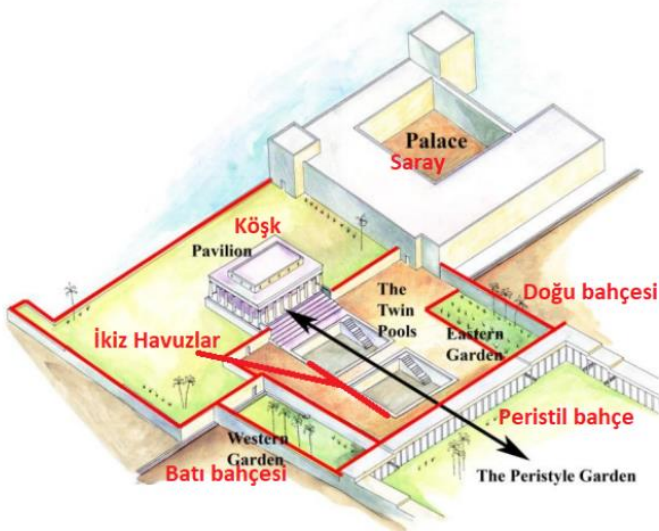
Kral Herod'un 33 yıl süren uzun krallık dönemi Yahudiye için ekonomik bolluk ve sosyal istikrar açısından altın bir çağdır. Herod, krallığı boyunca elde ettiği gelirleri bir dizi devasa inşa projesini gerçekleştirmede kullanmıştır. Bu projeler içerisinde Masada, Antonia ve Herodium kaleleri, Caesarea Maritima liman şehri, Kudüs kentinin etrafındaki muazzam duvarlar ile Eriha'da yer alan üç kışlık saray bulunmaktadır (http 4).

Makale, krallığı boyunca bir çok önemli ve zor projeyi hayata geçiren Kral Herod'un, Eriha kentinde bulunan üç kışlık sarayına odaklanmıştır. Mevcut literatür taranarak tarih, mimari ve mühendislik alanları için önem teşkil eden bu yapıların, mimarlık tarihi literatüründe yer almasına katkı sağlamak amaçlanmıştır

Hasmonean Sarayları

Kral Herod, Eriha'da saray inşa ettirmeye karar verdiğinde bölgede Hasmoneanlardan kalma saray bulunmaktaydı. Bölgedeki ilk Hasmonean Sarayı, MÖ 134-104'te Yahuda kralı ve baş rahibi olan John Hyrcanus döneminde inşa edilmişti. Kral I. Alexander Jannaeus MÖ 103-76'da iktidara geldiğinde, saray yeniden inşa edildi. Bu saray, 50x50 metre boyutlarında iki katlı bir binaydı. Sarayın havuzları, fresklerle süslenmiş odaları ve içinde bir de kulesi vardı. MÖ 31'deki şiddetli depremde saray yerle bir oldu (http 5).

Kral Alexander Jannaeus'un inşa ettirdiği saray, Hyrcanus tarafından yaptırılan orijinal sarayın ve bahçesinin bir bölümünü kapsıyordu. Jannaeus sarayın doğusundaki alana, yanına ama aynı eksende olmayan yeni bir havuzlu bahçe yaptırdı. Bahçenin güney kısmında iki büyük havuz ve ana bahçenin eksenini üzerinde bir köşk bulunuyordu (Bkz. Görsel 1). "İkiz havuzlar" geniş merdivenlere sahipti. Havuzların etrafında bulunan geniş bahçe, doğu ve batı bahçeleri olarak daha küçük bahçelere bölünmüştü. Köşkün ve İkiz havuzların bulunduğu eksenin sonunda 60x70 m ölçülerinde büyük bir peristil⁴ avluda başka bir bahçe daha vardı. Aynı simetrik eksenini kullanan her iki bahçe de onları ayıran duvardaki açıklıklarla birbirine bağlanıyordu. Kral Jannaeus daha sonraki aşamada eski sarayı gömen yapay bir tepenin üzerine yeni bir saray inşa ettirdi ve yeni sarayı bahçeye bağlamak için de bir yol yapıldı. 'Havuzlu Bahçe' hâlâ saray kompleksinin bir parçası olsa da artık tek bir birim değildi (Evyasaf, 2010).

Görsel 1 Kral Alexander Jannaeus'un inşa ettirdiği saray ve bahçesi (Evyasaf, s.32)

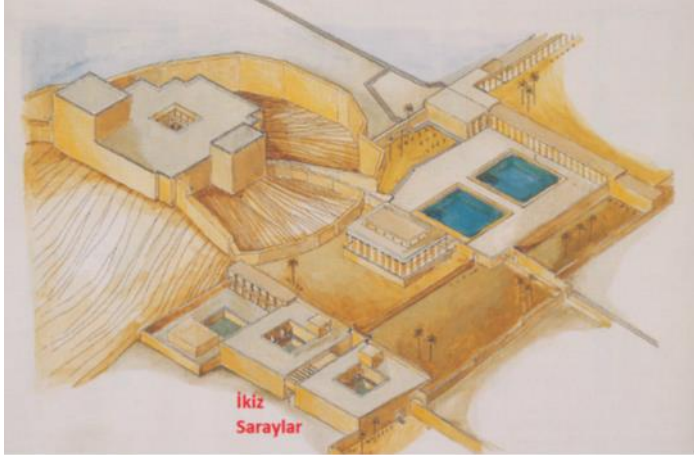
² Ulusal lider.

³ İbranice Yehuda, Arapça Yahudiye, Latince ise Judea şeklinde yazılır. Coğrafya adını Hz. İbrahim'in torunu Yakup'un (İsrail) oğullarından olan Yehuda'nın payına düşen bölgeden almıştır. MÖ 930'da Hz. Süleyman'ın ölümünden sonra ikiye bölünen krallığın güneyi Yehuda Krallığı, bu krallığın tebaası ise Yahudiler olarak anılmıştır.

⁴ Antik mimarlıkta etrafı sütunlu koridorlarla çevrelenmiş, üstü açık dikdörtgen biçimli avlu.

İkiz Saraylar

Alexander Jannaeus'un MÖ 67 yılında ölümünden sonra krallık, dul eşi kraliçe Salome Alexandra'ya geçti. Salome, Hasmonean hanedanında hükümdar konumunda olan ilk ve tek kadındı. Bir kadın başrahip olamayacağından, Salome Alexandra'nın hükümdarlığındaki bu pozisyon, oğlu II. Hyrcanus tarafından dolduruldu. Hyrcanus'un baş rahip olarak atanması, küçük kardeşi II. Aristobulus tarafından kabul görmemiş ve kardeşler arasında sürekli bir çekişmenin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple Kraliçe Salome Alexandra tarafından oğulları Hyrcanus ve Aristobulus arasındaki rekabeti yatıştırmak için İkiz havuzların bulunduğu yerin kuzeyine İkiz Saraylar'ı yaptırdığı düşünülmektedir. İkiz sarayların boyutları 25x25 metreydi. Her sarayın ortasında, dört yanında odaların bulunduğu bir iç avlu vardı (Bkz. Görsel 2). İki sarayın her biri lüks banyolara sahipti (http 5).

Görsel 2 Kraliçe Salome Alexandra tarafından yaptırılan İkiz Saraylar (Gleason 2, 2021).

İkiz sarayların her birinin yanında bahçe ve çitle çevrili bir yüzme havuzu vardı. Havuzların yanına küçük kabul salonlarının yapıldığı anlaşılmaktadır. Kraliçe Alexandra'nın ölümünden sonra MÖ 67-32 yılları arasında ikiz sarayların doğusuna büyük bir yüzme havuzu (20x12,5 metre ölçülerinde) eklenmiştir. Ayrıca havuzların doğusundaki küçük bahçeye, ürünlerin depolanması için üç uzun kiler inşa edilmiştir (Gleason 2, 2021).

KRAL HEROD YAPILARI

Kral Herod, Yahudiye kralı olarak görev yaptığı yıllar boyunca bir çok projeyi hayata geçirmeyi başarmış, önemli bir hükümdar olmanın yanında Yahudi tarihindeki en büyük inşaatçı olarak anılmıştır. Herod, kral olduğu ilk yıllardan itibaren Eriha'nın sahip olduğu avantajların farkındaydı. Bölgedeki suyun bolluğu ve dolayısıyla yetişen ürün çeşitliliği ve bölgenin sahip olduğu ılıman iklim bu avantajların en önemlileriydi. MÖ 35 civarında, Kral Herod ilk sarayını Hasmoneanlılar tarafından yaptırılan saray kompleksinin yakınına inşa etmeye karar verdi (http 6).

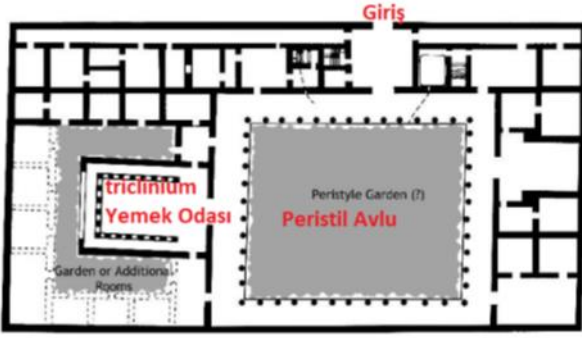
Kral Herod, Eriha'da ilk sarayını inşa etmeyi düşündüğü sıralarda henüz Eriha ülkesi üzerinde tam bir kontrolü yoktu. Bölge Kleopatra⁵'nin kontrolünde kalmıştı ve Hasmonean ailesinin Kleopatra ile yakın olduğu biliniyordu. Bu sebeple Herod, ilk kışlık sarayını inşa etmek için Hasmonean saraylarının yakınında Qelt Vadisi'nin (Wadi Qelt) güneyinde bir yer seçti (Bergin, 2022).

Birinci Saray

Kral Herod'un Eriha'da yaptırmış olduğu Birinci Saray, dikdörtgen plan şemasına sahipti (Bkz. Görsel 3). 87x46 metre boyutlarında olan sarayın girişi, Qelt Vadisi geçidi yönünde yani kuzey tarafındaydı (http 6). Saraya kuzeyden, doğrudan peristilli avluya açılan 9x8,5 metre ölçülerindeki bir odadan girilirdi. Yapının büyük bir kısmına, sarayın yaklaşık üçte biri büyüklüğüne sahip olan peristilli avlu, 42x35 metre boyutlarındaydı ve üç tarafı avluya bakan odalarla çevriliydi (Bergin, 2022).

Avludan binanın bir çok odasına girilebilirdi. Diğer odalara erişim, kuzey cephesi boyunca salonun iki yanında uzanan iki uzun ve dar koridordan sağlanmaktaydı. Yapının yerleşim planı ve mimari tasarımı incelendiğinde bu koridorların saray hizmetlileri tarafından kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Avlunun batı yönünde bir triclinium (yemek odası) kalıntılarına ulaşılmıştır. 18x12,5 metre ölçülerinde (http 6) olan bu odanın üç tarafında sütun sıraları bulunmakta olup, odaya 4,3 metrelik bir kapı aralığından girilmekteydi. Bu salondan günümüze sadece sütunların oturduğu kaideler kalmıştır (Bergin, 2022).

⁵ VII. Kleopatra Filopator, MÖ 51-30 yıllarında Büyük İskender'in (M.Ö. 356-323) ölümünün ardından Mısır'ı yöneten Ptolemaios Hanedanı'nın (M.Ö. 323-30) bir mensubudur. Başka bir ifade ile Helenistik Mısır'ın son kraliçesidir. (<https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-866/kleopatra/>)

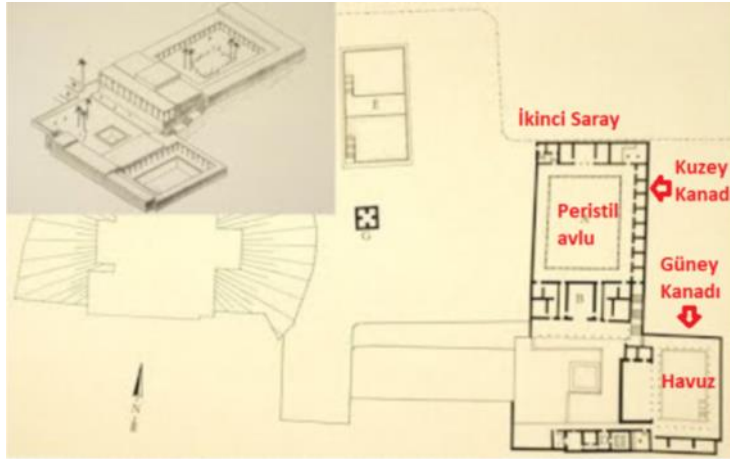
Görsel 3 Kral Herod'un Birinci Sarayı (Bergin, 2022)

Kral Herod'un Eriha'da yaptırmış olduğu Birinci Saray'ın iki hamamı bulunuyordu. Bu hamamlardan birinin iyi korunmuş zemini siyah geometrik desenli renkli mozaiklerle döşenmişti (http 6). Sarayın kuzey yönünde bulunan bu hamam, tipik bir Roma hamamıydı ve altı birime sahipti. Soyunma odası (Apodyterium), sıcaklık (caldarium), ılıklık (tepidarium), soğukluk (frigidarium), terleme/buhar odası (laconium) ve külhanda (praefurnium) oluşmaktaydı (Bergin, 2022).

Kral Herod'un Eriha'daki ilk sarayı, o günlerde var olan farklı mimari tarzların etkisi altında tasarlanmıştır. Herod'un bu tip binaları Roma'da veya İskenderiye'de görmüş olabileceği düşünülmektedir. Birinci Saray kil harçla bağlanmış kil kayalar ve tuğlalarla inşa edilmişti. MÖ 31'de meydana gelen deprem sırasında, kilin esnek bir malzeme olması sebebiyle sarayın duvarlarının çoğu sağlam kalmıştır. Ayrıca sarayının tek katlı olması deprem sırasında da büyük bir avantaj sağlamıştır. Yapılan kazılar, ilk sarayın Herod'un ikinci ve üçüncü sarayları inşa etmesinden sonra bile var olduğunu göstermektedir (http 6).

İkinci Saray

Kral Herod İkinci Saray'ını, Birinci Saray'ın MÖ 31'de depremle yıkılmasını takiben Qelt Vadisi'nin kuzeyine, Hasmonean Sarayı'nın bir kısmının üzerine ve doğusuna inşa ettirmiştir (Bkz. Görsel 4). Hasmonean Sarayı'nın ikiz yüzme havuzları, tek bir büyük havuzda (32x18 metre ölçülerinde) birleştirilmiş ve bahçelerle çevrilmiştir (http 7).

Görsel 4 Kral Herod'un inşa ettirdiği İkinci Saray (http 6)

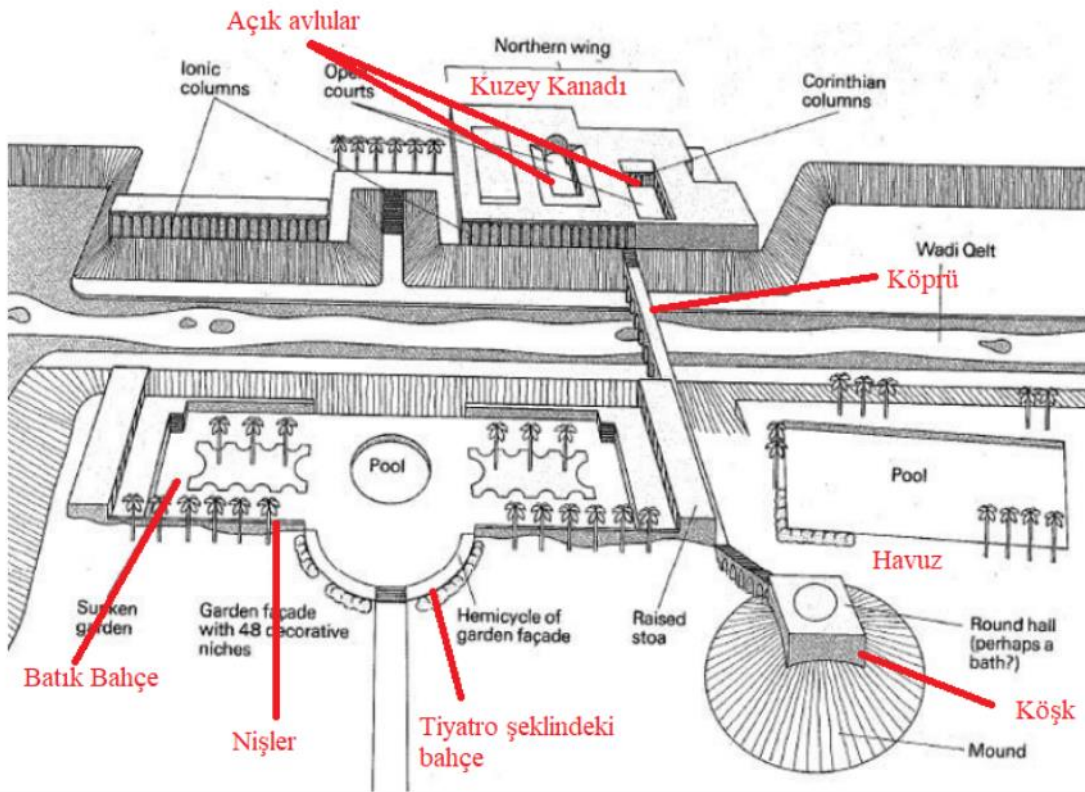
İkinci Saray yapısı iki kanattan oluşmaktadır. Kuzey kanadı, güney kanadına göre 5 metre daha yüksektir. 34x28 metre ölçülerinde üç tarafı odalarla çevrili oldukça büyük bir peristil avlusu bulunmaktadır. Avlu farklı bir yapıya sahiptir. Açık avlunun kotu, çevresindeki sütun dizilerinin tabanlarından daha yüksektir (Gleason 3, 2021). Avlunun doğu tarafında (yaklaşık olarak 3,6x3,2 metre boyutlarında) aynı büyüklüklerde sekiz oda bulunmaktadır. Avlunun kuzeyinde yer alan odaların merkezinde 5,8x5,4 metre boyutlarında bir oda (muhtemelen bir eksedra⁶ - oturma yeri olan bir oda) bulunmaktaydı. Bu odadan, her iki tarafında bulunan odalara erişim vardı. Bu bölümün doğu köşesinde 10.5x5.4 metre boyutlarında, mutfak olabileceği tahmin edilen, tavanı destekleyen üç sütunu olan bir oda yer almaktadır. Peristil avlunun kuzey-batı köşesinde, içinde merdiven bulunan ve havuz kompleksine erişim sağlayan (güney kanadı) bir oda bulunmaktaydı (Bergin, 2022).

⁶ Romalı mimar Vitruvius'a göre gymnasiumda. ve evlerde üç tarafı duvarla çevrili, dördüncü tarafı tamamen, çoğunlukla da peristilli bir avluya açık bir mekân. (Veya Yarım daire veya dikdörtgen planlı, üzeri kubbe örtülü ve kendisinden daha geniş bir mekana eklenen mimari mekân elemanı) (<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-exedra-6443/>).

Kral Herod tarafından yaptırılan bu İkinci Saray'ın güney kanadı, kuzey kanadından farklı biçimde tasarlanmıştır (http 6). Güney kanadında, ikiz Hasmonean yüzme havuzunun birleştirilmesi ile oluşturulan havuz yer almaktaydı. Havuzun etrafında sütun dizileri bulunmaktaydı. Havuz'un batı yönüne ise muhtemelen yüzenler için tasarlanmış bir salon inşa edilmiştir. Yine havuzun güney-batısına Roma tarzında uzun, dar bir hamam inşa edilmiştir (Gleason 3, 2021). Hamamın içinde 5x3 metre ölçülerinde soyunma odası (apodyterium), basamaklı havuz şeklinde 5,2x4,9 metre ölçülerinde soğukluk (frigidarium), 3,5x3,1 metre ölçülerinde ılıkılık (tepidarium) ve 5,1x4 metre ölçülerinde bir sıcaklık (caldarium) bulunmaktadır. Hamamın zemini, bir kısmı günümüze de ulaşan mozaiklerle kaplı olup duvarları ise fresklerle süslenmiştir (Bergin, 2022).

Üçüncü Saray

Kral Herod'un Eriha'da inşa ettirdiği Üçüncü Saray, yaptırdığı saraylar içerisinde önemli bir mimari ayrılığı gözler önüne sermektedir (Bkz. Görsel 5). Hasmoneanlar tarafından yapılan saraylar ve Herod'un inşa ettirdiği Birinci ve İkinci Saraylar, bir iç avlu etrafında inşa edilmiş avluyu çevreleyen odalardan oluşan, kapalı bir plana sahipti. Ancak Herod'un yaptırdığı Üçüncü Saray, İtalyan teraslı villaların özelliklerini sergileyen açık bir plana sahipti (Jacobson, 2012).

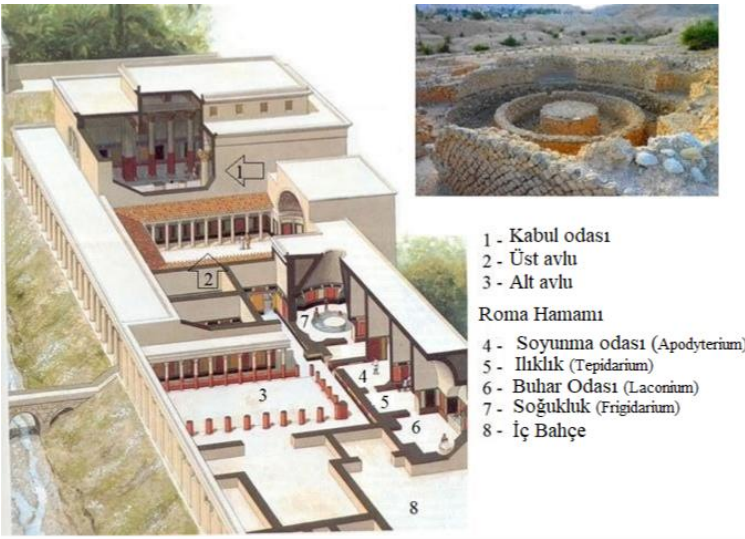

Görsel 5 Kral Herod tarafından yaptırılan Üçüncü Saray (Bergin, 2022)

Üçüncü Saray, Herod tarafından MÖ 1. yüzyılın sonlarında inşa edilmiştir. Bu saray; su, bahçeler ve peyzajın bütünleşmesi açısından özel bir yere sahipti. Qelt Vadisi'nin iki yanına konumlandırılan Üçüncü Saray, bir köprü ile birbirine bağlanmaktaydı (Gleason 4, 2021). Kışın artan su miktarı ile Qelt Vadisinden geçen nehrin iki yakasına konumlandırılan (Bergin, 2022) sarayın kuzey tarafındaki komplekste, Roma tarzı hamamlar (Bkz. Görsel 7), ziyafet salonları, peristilli avlular, kabul salonları ve sütunlu yürüyüş yolları bulunuyordu (Gleason 4, 2021). Kuzey kanadında bulunan hamam "opus reticulatum" olarak bilinen (Bkz. Görsel 6) baklava şeklinde döşenmiş, kesilmiş düzgün şekilli taşlarla kaplı dökme betondan inşa edilmişti (Jacobson, 2012).

Görsel 6 Üçüncü Sarayın kuzey bölümünde bulunan hamamın opus reticulatum tarzı duvarlarından bir bölüm (<https://the-israel-guide.com/jericho/>)

Görsel 7 Üçüncü Sarayın Kuzey Kanadının Hamam ve Avluları (<http> 6)

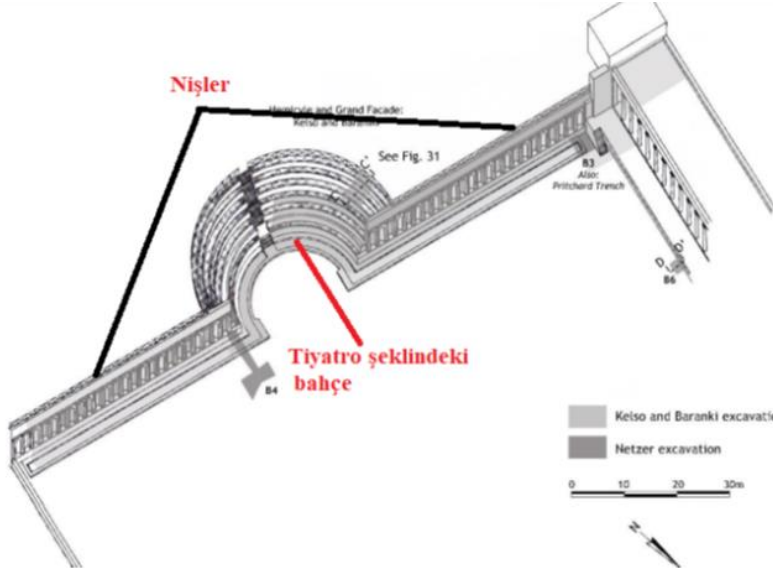
Kuzey kanadında bulunan en etkileyici yapılardan biri de Herod'un toplantılar ve ziyafetler için kullandığı, 29x19 metre boyutlarındaki kabul salonudur (Bkz. Görsel 8). Salon, bugüne kadar İsrail'de keşfedilen Roma dönemine ait en büyük salon olma özelliğine sahiptir. Bu salonun neredeyse tamamı, karmaşık geometrik figürlerden oluşan renkli taş karolarla kaplıydı. Bu durum, karoları yapan ustaların sahip olduğu yüksek becerinin bir kanıtıdır (<http> 6).

Görsel 8 Kuzey Kanadındaki Kabul Salonu (<https://www.baslibrary.org/biblical-archaeology-review/48/1/7>)

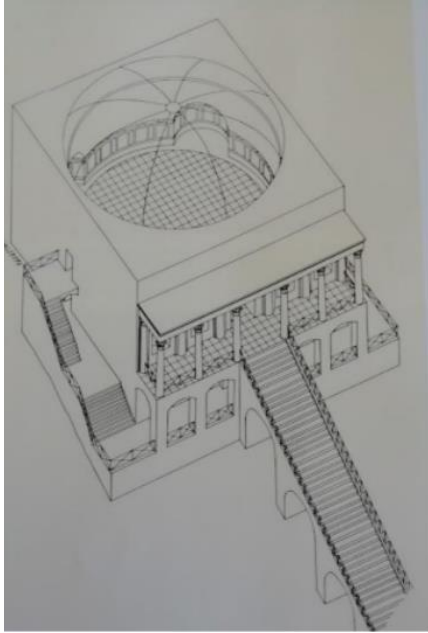
Kral Herod'un Üçüncü Saray'ının güney kanadında "Batık Bahçe" olarak adlandırılan 140x47 metre boyutlarında bir bahçe bulunmaktaydı (Bkz. Görsel 5). Bahçe, nehir kıyısına oyulmuş ve dolguların üzerine uzatılmış düz bir dikdörtgen şeklindedir. Batık Bahçe'nin güney cephesi, nişli bir cephe olarak tasarlanmış ve cephe ortasından tiyatro benzeri yarım daire şeklinde bir yapı ile ikiye bölünmüştür. Tiyatro benzeri bu yapı, çok renkli mozaiklerle

süslenmiştir. Seyirci için düzenlenmiş, oturma yerlerine benzeyen kat kat görünüme sahiptir (Bkz. Görsel 9). Babil'in eski bahçeleri gibi bir asma bahçe şeklinde tasarlanmıştır (Bergin, 2022).

Görsel 9 Batık Bahçenin Güney Cephesindeki Nişler ve Tiyatroya Benzeyen Bahçe (Bergin, 2022)

Batık Bahçe'nin doğusunda 90x40 metre boyutlarında büyük bir havuz bulunmaktaydı (Bkz. Görsel 5). Havuzun sadece yüzmek için değil, aynı zamanda tekne gezintisi ve su sporları için de kullanıldığı tahmin edilmektedir. Üçüncü sarayın havuzu, Batık Bahçe ile aynı simetrik eksene sahip değildir. Havuzun güney batı yönünde ise Herod sarayının sıra dışı özelliğe sahip olan köşkü bulunmaktadır. Yapay bir tepe üzerinde yükselen köşk, yuvarlak ve 16 metre çapındadır (Bkz. Görsel 10). Bir kabul salonu olarak hizmet veren köşkün altında, Herod'un Masada'daki kuzey sarayında da görüldüğü gibi, Roma tarzı bir hamam bulunuyordu (Gleason 4, 2021).

Görsel 10 Köşkün İzometrik Çizimi (Bergin, 2022)

Yapının betondan inşa edildiği ve üzerinin kubbe ile örtülü olduğu kabul edilmektedir. Yapıya Qelt Vadisi üzerindeki köprüye bakan merdivenlerle ulaşılmaktaydı (Bergin, 2022).

SONUÇ

Eriha; sahip olduğu iklim, su kaynakları ve jeolojik özellikler gibi sebeplerden dolayı bulunduğu coğrafyada önemli bir konuma sahip olmuştur. Kral Herod'dan önce Hasmoneanlar da muhtemelen Eriha'nın bu özelliklerinden dolayı bölgeye kendi saraylarını inşa etmişlerdi. Herod, Yahudi Kralı olduğu (MÖ 37-4) dönem içerisinde pek çok mimari eser yaptırmıştır. Bu yapıların içerisinde Eriha'da bulunanlar kışlık saray olarak yapılmıştır.

Kral Herod'un Eriha'da yaptırdığı her üç saray da birbirine ve eski Hasmonean saraylarına yakındı. Herod'un yaptırdığı ilk iki saray Hasmonean saraylarında olduğu gibi, merkezi bir iç avlu etrafında sıralanan odalardan oluşmaktaydı ve içe dönük bir yapıya sahipti. Ancak üçüncü saray ilk ikisinden daha farklı bir yapıya sahip olup, diğerlerinin aksine dışa dönük bir yapıya sahipti. Teraslı İtalyan tarzı yapısı, devasa bahçesi, bahçesinde uygulanan kat kat görünümlü ve bir tiyatroyu andıran asma bahçesi, nehrin iki yakasına konumlandığı saray yapıları ve iki kanadı birbirine bağlayan köprüsü ile alışılmış tarzın dışında bir görünüm sergiliyordu. Üçüncü Sarayın güney kanadında bulunan ve yapay bir tepecik/höyük üzerine inşa ettirdiği köşkü de bunun örneklerinden biriydi. Elbette Eriha Saraylarında da Herod'un diğer saraylarında olduğu gibi havuzlar vazgeçilmez bir unsurdur.

Kral Herod'un hayata geçirdiği projelerinde coğrafi ve topografik şartlar ne olursa olsun, mimari ve şehirciliğe olan tutkusunun önüne geçememiş ve Herod'u yıldırnamamıştır. Kral Herod Eriha'da yaptırdığı sarayında geleneksel unsurlarla Roma tarzını buluşturarak kendi tarzını yaratmıştır. Saraylarının vazgeçilmez unsurlarından olan Roma hamamları ve Eriha'da bulunan üçüncü sarayın hamam bölümü duvar kaplamalarında kullanılan Roma tarzı opus reticulatum tekniği bunun en güzel örnekleridir.

KAYNAKÇA

- Akın, Nurgül (2019). "Herod Krallığı ve Kudüs (MÖ. 37-4)", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.
- Bergin, B. M. D. (2022). The Evolution of the Hybrid Herodian Style at Jericho. *Cultural and religious studies*, 10(11), 607-631.
- Evyasaf, R. S. (2010). Gardens at a crossroads: the Influence of Persian and Egyptian gardens on the Hellenistic royal gardens of Judea. *Bollet Archeol.*, 1, 27-37.
- Gleason, Kathryn L. (1) (2021). Jericho Herodian First Palace, (https://roman-gardens.github.io/province/judaea/jericho/herodian_first_palace/) (6 Nisan 2023)
- Gleason, Kathryn L. (2) (2021). Jericho Twin Palaces of Alexandra Salome and Late Hasmonean Gardens. (https://romangardens.github.io/province/judaea/jericho/twin_palaces_of_alexandra_salome_and_late_hasmonean_gardens/) (6 Nisan 2023)
- Gleason, Kathryn L. (3) (2021). Jericho Herodian Second Palace. (https://roman-gardens.github.io/province/judaea/jericho/herodian_second_palace/) (6 Nisan 2023)
- Gleason, Kathryn L. (4) (2021). Jericho Herodian Third Palace Ionic Peristyle. (https://roman-gardens.github.io/province/judaea/jericho/herodian_third_palace_ionic_peristyle/) (7 Nisan 2023)
- Jacobson, D. M. (2012). Ehud Netzer and Herodian Archaeology. *Strata: Bulletin of the Anglo-Israel Archaeological Society*, 30, 9-36.
- (http 1) <https://www.beinharimtours.com/jericho-article/> (4 Nisan 2023)
- (http2) <https://www.khanacademy.org/humanities/big-history-project/agriculture-civilization/first-cities-states/a/jericho-7> (4 Nisan 2023)
- (http 3) "Herod I." *Encyclopaedia Judaica*. . Encyclopedia.com. 4 May. 2023
<https://www.encyclopedia.com>
- (http 4) http://www.sevion.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1496&catid=13&Itemid=248 (7 Nisan 2023)
- (http 5) <http://igordiksa.com/?p=8978&lang=en> (7 Nisan 2023)
- (http 6) <http://igordiksa.com/?p=9008&lang=en> (8 Nisan 2023)
- (http 7) <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jericho-the-winter-palace-of-king-herod> (8 Nisan 2023)